Najstariji narodi i vjera u Boga

Osvrt na djelo

»Der Ursprung der Gottesidee, von Wilhelm Schmidt«.

Svezak II.—V.: Die Religionen der Urvölker.

ISPITIVANJU religija najstarijih ili primitivnih naroda prikazao je Vilim Schmidt četiri golema sveska. Zašto je to učinio, znademo već iz prvoga sveska, gdje je razvio i obrazložio svrhu svoga djela i način, kako će svoju svrhu postići. Konačna je njegova svrha naći podrijetlo religije, osobito pojma o Bogu. Način, kako će naći odgovor na ovo pitanje, istraživanje je religija najstarijih naroda pomoću kulturno-historijske metode. Bez ikakve je sumnje ovaj način veoma podesan pače, možemo kazati, jedini znanstveni način, kako se može odrediti, koje je podrijetlo religije ne samo moglo biti, nego uistinu bilo. Istina, kulturno-historijska metoda ne može dati samoga konačnoga odgovora na pitanje, kako su ljudi došli do svoga pojma o Bogu. Ali ona nam daje činjenice, koje nam pokazuju put, koji nas vodi pravomu odgovoru. Zato Schmidt ne žali nikakva truda, kako bi što potpunije i točnije proučio i prikazao religije svih primitivnih ili najstarijih naroda, i to prema čitavom opsegu religije, t. j. prema svim i višim i nižim elementima kojegod religije.

Lako je razumjeti, da nije moguće prikazati sve rezultate, koji su sadržani u ova četiri sveska, u jednom članku, pa makar i malo opširnijem. Zato ću obraditi samo najvažnije pitanje: Što vjeruju ili što znaju najstariji narodi o pravom Bogu, o njegovoj egzistenciji i naravi i o njegovu odnosu prema svijetu, napose prema čovjeku. Odakle imaju ovu svoju vjeru, ili zašto imaju ovakovo uvjerenje, ne ćemo ispitivati u ovom članku, nego u slijedećem, u kojem ćemo se osvrnuti na posljednji svezak Schmidtova djela, gdje će nam dati odgovor na ovo naše prvo i posljednje pitanje, koje je ishodište čitavog djela.

Uvjeren sam, da nikomu ne će biti teško crpsti veliku korist iz onih činjenica, za koje ćemo doznati. I vjera i ufanje i ljubav i moralne kreposti mogu u nama rasti, kad promatramo vjeru primitivnih naroda u pravoga Boga. Zato najprije čujmo, što nam Schmidt pripovijeda o vjeri primitivnih naroda novoga svijeta, a onda ćemo upoznati vjeru primitivnih naroda ostalih kontinenata, koji sačinjavaju stari svijet!

Što znaju o Bogu najstariji narodi sjeverne Amerike?

Najstarijim narodima sjeverne Amerike bavi se Schmidt u najvećem dijelu drugoga i petoga sveska: u drugom svesku 872, a u petom 773 stranice. Otkako je izišao drugi svezak g. 1929., istraživanje primitivnih naroda sjeverne Amerike veoma je napredovalo, djelomice upravo pod utjecajem drugoga sveska, kako Schmidt sam kaže.[1] Zato je morao koješta promijeniti u svojim nazorima, koje je zastupao u drugom svesku, a osobito morao je mnogo toga dodati. Prema tome sadržani su konačni rezultati Schmidtovih istraživanja o najstarijim narodima sjeverne Amerike u petom svesku. Time dakako nije drugi svezak postao posve suvišan.

Kao najstarije narode sjeverne Amerike Schmidt označuje ove: 1. Indijanci sjeverne centralne Kalifornije, koji se opet dijele na tri grupe: zapadna ili Juki, istočna ili Maidu-Patvin, južna ili Mivok-Jokuc; — 2. Algonkin, koji se istotako dijele na tri grupe: zapadni, srednji, istočni Algonkin; — 3. Vinebago; — 4. Seliš.[2]

Pregled vjere najstarijih naroda sjeverne Amerike dao je Schmidt već u drugom svesku.[3] Ovaj svoj prvi prikaz veoma je upotpunio, gdjegdje i ispravio, u pregledu, koji je dao u petom svesku[4] na temelju obilnog novog materijala. Stalno je sada, da je vladala vjera u jednoga Boga na čitavom području sjeverne Amerike od Atlantskog do Tihog oceana kod svih onih prastarih naroda. Prije nego su se razišli Indijanci sjeverne centralne Kalifornije, Algonkin i Seliš, vjerovali su već u jednoga Boga. Prema tomu pripada vjera u jednoga Boga u najstariju ljudsku kulturu u sjevernoj Americi uopće.[5]

Da su oni narodi doista vjerovali u pravoga Boga, to se jasno vidi iz svojstava, koja svomu Najvišemu Biću pridijevaju. Schmidt je kazao već prije,[6] da sve tri grupe Najviše Biće zamišljaju kao vječno, svemoguće, dobro i dobrostivo, koje se brine za ljude i za čitav svijet, koje je samo potpuno ćudoredno, koje je izvor moralnog reda i njegov čuvar, koji nagrađuje i kažnjava. Sve ovo postalo je na temelju novih istraživanja samo još jasnije. Isto je sada dokazano i za neka plemena, za koja prije još nije bilo posve stalno.

Premda kod svih ovih naroda postoji vez između Najvišega Bića i moralnog reda, ipak ima i tu razlika. Najviše se ističe ovaj vez kod plemena Fokses, koje ide među Algonkin. Kod njih se razlikuje u posmrtnom životu sudbina ne samo dobrih i zlih, nego i među dobrima i među zlima ima razlika, prema tome, kolika je bila u ovom životu njihova moralna dobrota ili zloća.[7]

---

[1] Svez. V., str. V. u Predgovoru. [2] Svez. V., str. 764.
[3] Str. 839—872. [4] Str. 739—773. [5] Svez. V., str. 740.
[6] Svez. II., str. 852. [7] Svez. V., str. 741.

Osobitu važnost ima kod svih plemena vjera, da je Bog stvorio čovjeka i čitav svijet. Kod mnogih se plemena jasno ističe, da je ovo stvaranje u strogom smislu, t. j. da je Bog svijet stvorio iz ništa. Čovjeka je Bog stvorio prema mišljenju sjeveroistočnih i istočnocentralnih plemena tako, da je napravio tijelo od zemlje, a dušu mu je udahnuo. Stvorenje svijeta i čovjeka predmet je velikih plemenskih slava, koje su glavne ceremonije javnoga kulta ovih plemena. Istotako kod slava posvećivanja mladeži povijest stvaranja svijeta i čovjeka ide među najvažnije znanje, koje moraju steći, da budu potpuni članovi svoga plemena.[8]

Sva plemena zamišljaju Najviše Biće kao potpuno čisto u spolnom pogledu tako, te ne samo ne griješi, nego i od ljudi zahtijeva spolnu čistoću. Pače neka plemena misle, da Bog na početku nije htio, da bi se ljudski rod množio na sadašnji način.[9]

Posebni dokaz, kako je dobar Bog prema ljudima, nalazimo u vjeri, da On nije htio, da čovjek umre ili da ostane mrtav. Svi narodi sjeverne Amerike podrijetlo smrti pripisuju utjecaju nekoga drugoga bića, koje je skrivilo, da ljudi moraju umrijeti.[10]

Što naša plemena misle o Bogu, to razabiremo jasno iz kulta, koji mu iskazuju. Kod svih plemena veoma je raširena molitva, koju upravljaju Najvišemu Biću. Pače kod nekih plemena goje i svakidašnju molitvu, jutarnju i večernju. A cijelo pleme obavlja na najsvečaniji način i s velikom pobožnošću svoje javne molitve.[11] Dok je prije[12] Schmidt morao žaliti, što nije imao točnih podataka glede molitve kod Šejen, jednoga između plemena zapadnih Algonkina, sada s najvećim zadovoljstvom bilježi: »Sada znademo, da su i tamo molitvu gojili u najvećoj mjeri i s najvećim žarom, što se očitovalo i kretnjama, kojima su pratili molitvu. Čujemo za molitve prije jela, prije lova i prije boja, u bolesti, kod smrti i u mnogim drugim potrebama života.«[13] Tako se još jače potvrđuje ono, što je bio rekao prije:[14] »Molitve, za koje smo doznali, svjedoče, kako duboko i u nutrini opće s Bogom. One su često pravi biseri molitve.« Ali ne smijemo misliti, da mole samo za materijalna dobra, kaže dalje Schmidt: »Nijesu samo zemaljske, materijalne stvari, za koje mole, nego i velika moralna dobra. Mole za međusobnu ljubav, pače i za ljubav prema samomu Stvoritelju.«

Kaošto su posljednje godine unijele toliko novoga svijetla u pitanja o molitvi, tako, možda još i više, i u pitanja o žrtvama najstarijih naroda sjeverne Amerike.[15] Prije[16] je kazao Schmidt: »Mnogo manje negoli molitva prikazuje se žrtva, pače čini se, da čitav niz plemena gotovo ne poznaje žrtve. Kažem »gotovo«, jer možemo uzeti za sigurno, da sva plemena prinose žrtvu duhana.« Sada s veseljem priznaje: »Prema tome gubi mnogo od svoga zna-

[8] Svez. V., str. 743—749. [9] Svez. V., str. 742. [10] Svez. V., str. 751.
[11] Svez. V., str. 754. [12] Svez. II., str. 858. [13] Svez. V., str. 755.
[14] Svez. II., str. 858. [15] Svez. V., str. 755. [16] Svez. II., str. 858.

čenja ona primjedba u II. sv., str. 858, a još jače str. 871, gdje sam kazao, da se žrtva ne nalazi tako često kod sjevernoameričkih najstarijih naroda. Već sada možemo ustvrditi, da je žrtva osobito žrtva prvina, veoma rašírena u religijama triju velikih sjevernoameričkih plemenskih grupa.«[17] Kod Šejen, koji prema novim podacima goje tako intenzivnu molitvu, nalazimo sličnu intenzivnost i u prikazivanju žrtve. »Sada znademo, da takve žrtve (kaošto kod Arapaha) u posve karakterističnoj formi prinose i učesnici sunčanoga plesa. Osim toga prikazuju Šejen neku vrstu primicijalne žrtve i na svršetku ceremonije liječenja, pa i prije svakog jela. K tome dolaze i mnoge žrtve pušenja duhana, koje su, kako smo vidjeli, istotako primicijalne žrtve.«[18] Primicijalne su žrtve u glavnom vegetabilne (bilinske). Ipak se nalaze kod nekih plemena i animalne (životinjske) žrtve, kaošto kod Dakota i po svoj prilici kod Otava.[19]

Kult, koji iskazuju Najvišemu Biću molitvom i žrtvom, jasno svjedoči, da najstariji narodi sjeverne Amerike priznaju Boga i svojim ocem, od kojega sve očekuju i svemu se nadaju, i svojim gospodarom, o kome su potpuno ovisni, kojemu sve duguju.

Isti duh ljubavi i poštovanja i podložnosti prema Najvišemu Biću očituju također imena, kojima nazivaju Boga. Prema popisu u drugom i petom svesku[20] Indijanci sjeverne Amerike pridijevaju Najvišemu Biću najrazličitija i najizrazitija imena. A uvijek ih izgovaraju s velikim poštovanjem: »Izgovaranje imena Najvišega Bića, koje se vazda izriče s velikim poštovanjem, nije samo čin vjere, nego i kulta.«[21]

Općenito se može kazati,[22] da »se ovdje svagdje značajno ističu dva imena: »Stvoritelj« i »Otac«. Jedno izrazuje više poštovanje i podložnost, drugo više ljubav, zahvalnost i pouzdanje. Uz ova dva imena mnogo se upotrebljava, osobito u sjevernoj centralnoj Kaliforniji i na sjeverozapadu ime »Stari tamo gore«. Ovo ime izrazuje njegovu egzistenciju prije svijeta i njegovo prebivanje na nebu.« Druga značajna imena jesu: Besmrtni, Stvoritelj svijeta, Upravitelj ili Vladar svijeta, Stari, Prastari, Veliki Poglavica, Poglavica tamo gore, Nebeski Poglavica, Tajnoviti Mudrac tamo gore, Veliki Duh, Stvarajući Stvoritelj, Posjednik čitavoga svijeta, Vladar neba i zemlje.

Koji je odnos između Boga i posmrtnoga života, ili koja je sankcija smrtnoga života na drugom svijetu, u tom nijesu sva plemena složna.[23] Da ima posmrtni život, svi vjeruju. Istotako svi su uvjereni, da će dobri biti sretni. Većinom vjeruju, da će zli biti nesretni, ali Šejen misle, da će svi biti sretni. Slično vjeruju i Zapadni Kri. Ipak i jedni i drugi priznaju, da zli

[17] Svez. V., str. 756. [18] Svez. V., str. 755. [19] Svez. V., str. 756.
[20] Svez. II., str. 860—862; svez. V., str. 758—759.
[21] Svez. V., str. 758. [22] Svez. II., str. 860.
[23] Svez. II., str. 862—866; svez. V., str. 760—762.

moraju najprije dati zadovoljštinu bilo na ovom bilo na drugom svijetu.[24] Ali samoubojice su i prema jednima i prema drugima zauvijek isključeni od sreće na drugom svijetu. I u tom su svi složni, da će dobri uživati svoju sreću kod Boga.

Ovaj kratki prikaz vjere u Boga, koju nalazimo kod najstarijih naroda sjeverne Amerike, jasan je dokaz, da imaju veoma uzvišen pojam o Bogu, o njegovoj egzistenciji i naravi te o njegovu odnosu prema čovjeku i svijetu uopće.

Odakle su dobili ovaj svoj pojam? Još nema odgovora. Moramo najprije upoznati vjeru i drugih primitivnih naroda u Boga.

Što znaju o Bogu Indijanci Ognjene Zemlje?

O njima raspravlja Schmidt na koncu drugoga sveska.[25] Tri su plemena, od kojih se sastoje Indijanci Ognjene Zemlje. Na jugu su Jamani, na zapadu Halakvulup, a na istoku Selknam. Prva su dva plemena slična Pigmejcima, a treće je pleme visokog rasta. Razlikuju se i jezikom među sobom. Prva dva plemena žive poglavito na vodi, u mnogim kanalima između brojnih otoka, a Selknam žive na kopnu. Ipak imaju sva tri plemena u kulturnom i religioznom pogledu mnogo zajedničkoga. Za istraživanje ovih plemena stekli su najveće zasluge Štajlovci Gusinde i Koppers. Možda nijedna druga vjera primitivnih naroda nije tako temeljito istražena kao vjera Indijanaca Ognjene Zemlje.

Selknam (ili Ona) imaju izraziti monoteizam, svjedoči Guisinde,[26] koji daje ovaj pregled: »Ime njihova Najvišeg Bića je Temaukl. To je neko vlastito ime: uvijek je imao ovo ime. Ne zna se, tko mu ga je prvi dao, i da li ima koje posebno značenje. On je bio uvijek sam, bez žene i bez djece. Češće se upotrebljava ime Soonh-haškan, t. j. onaj, koji stanuje u nebu, ili također Soonh-kašpemer, t. j. onaj gore u nebu. Sva ova imena smiju se izgovarati samo sa strahopočitanjem. Ovaj je pravi duh, dakle posve takav, kaošto je ljudska duša poslije smrti, dakle »kašpi«. Nema dakle sada nikakva tijela, niti ga je prije ikada imao. On ne jede i ne pije; ali kako ipak ostaje uvijek živ, toga nitko ne može rastumačiti. On ne osjeća nikakva umora, pa zato nikada ne spava. On stanuje iznad neba, s onu stranu zvijezda, i nikada ne dođe na ovu zemlju; ali on vidi i zna sve, što se ovdje zbiva. On je stvorio zemlju i nebo, ali uređenje prepustio je prvomu »čovjeku« Kenos. Temaukl se odonda povukao. Onda, kad je postojalo drugo, prozirno nebo, koje je bilo zemlji puno bliže, bio je već Temaukl.«[27] I opet: »Nitko ne može Temaukla vidjeti. Ali svi ljudi na zemlji imaju strahopočitanje prema njemu. On ima nad njima vlast, kojoj se nitko ne može opirati. On je dao sve propise i odredbe, prema kojima se moraju ravnati i pojedinci u svome životu, pa i pripadnici istoga plemena među sobom.

[24] Svez. V., str. 761. [25] Str. 875—1033. [26] Svez. II., str. 892.
[27] Svez. II., str. 893.

Svoje zakone dao je najprije opširno Kenosu, da ovaj u njima pouči sve ljude. Ali još i danas on bdije nad vjernim ispunjavanjem svih zapovijedi. On sigurno kažnjava svakoga, koji prekrši njegove zapovijedi teškim bolestima i preranom smrću. Dobar je i blagohotan prema svakomu čovjeku, koji vrši svoju dužnost i drži se dobrih običaja. Čudnovato je, kako se često puta tješe kod smrti kojega dragoga pokojnika: »Bio je dobar. Dobroga čovjeka Temaukl često puta poziva s ovoga svijeta, jer takva čovjeka uistinu veoma voli.« Istina je ipak, da se radi smrti svojih dragih gorko tuže na Temaukla te mu spočitavaju nepravdu i okrutnost.«[28]

Koji je odnos između Temaukla i posmrtnog života? slušamo: »Ljudska duša — kašpi — ide poslije smrti na Temauklov poziv onim putem, kojim je nekad išao Kenos prema nebu, gdje stanuje Temaukl. Što duše tamo rade, da li opće s Temauklom ili među sobom, ne znaju. Ali uvjereni su, da se duše ne vraćaju više na ovaj svijet . . .«[29]

I o molitvi i o žrtvi saznajemo najzanimljivije podatke. Premda je glavno sredstvo, da steknu naklonost i zaštitu Temauklovu, točno i vjerno obdržavanje njegovih zapovijedi, ipak goje i molitvu. Kod molitve ne služe se posebnim formulama, nego slobodno izriču svoje želje, kako se osjećaju ponukanim svojim potrebama. Zato zovu molitvu »razgovarati se s onim, koji stanuje gore na nebu.«[30]

Neka vrsta primicijalne žrtve veoma je česta. Ako tko hoće kasno na večer da još nešto pojede, baci komadić mesa od onoga, koji hoće da pojede, pred kolibu. Kod toga kaže: »Sad hoću još nešto jesti. To je za tebe, to možeš ti pojesti. Budi nam dobar.« Tako govore, premda svi znadu da Temaukl ne jede, jer nema tijela. Istotako bacaju i komadić gorućeg drveta pred kolibu, kad je studeno ili kada pada gust snijeg. Kod toga govore: »To je za tebe tamo gore; budi nam dobar i daj nam lijepo vrijeme.«

Iz svega ovoga očito je, da je Temaukl doista pravi Bog. Istina je, što Schmidt kaže: »Temaukl ima sve crte pravoga Najvišega Bića: svemogućnost, sveznanje, on je svagdje nazočan, on je dobar, pripravan da pomogne u nevolji, od njega potječe moralni red, on je njegov čuvar i osvetnik, on je vječan . . .«[31]

Jamani (ili Jagan) zovu Najviše Biće Vatauineva, t. j. Prastari. Još češće upotrebljavaju ime Hitapuan, t. j. Moj Otac. Druga su imena: Dobri Stari, Veoma Jaki, Najviši, Ubilac u nebu (kod smrti dragih članova obitelji). Ali vlastito je ime Najvišega Bića Vatauineva.

Što je Vatauineva za ovaj primitivni narod, to kratko izrazuje Koppers: »Sve događaje svoga života, bilo radosne bilo žalosne dovode u najtjesniju zajednicu sa svojim Vatauinevom . . .«[32]

---

[28] Svez. II., str. 894. [29] Svez. II., str. 894—895.
[30] Svez. II., str. 895—896. [31] Svez. II., str. 911. [32] Svez. II., str. 930.

Što je Vatauineva za Jamane, to razabiremo na najjasniji način iz njihovih molitava, kojih su Gusinde i Koppers sakupili preko 60. Schmidt kaže o ovim molitvama: »Dijele se na tužaljke, prošnje, zahvale i religiozne izraze. Iz njih možemo jasno spoznati, kako je živa i spontana molitva ovoga primitivnoga naroda. Gotovo polovica sakupljenih molitava tužaljke su, uzdisaji puni čuvstva, koji se upravljaju Vatauinevi za vrijeme nevolje i smrti, osobito kod smrti dragih članova obitelji. U njima se nalaze primjeri najnježnijega i najstrastvenijega čuvstva ljudskoga srca. Kako su nesebične ove molitve, to dokazuje činjenica, da ima više molitava, u kojima se izrazuje zahvala, negoli onih, u kojima se nešta prosi.«[33] Da spomenemo samo koji primjer. Tako je kratka večernja molitva: »Nama svima neka bude dobrostiv svaki dan moj Otac.«[34] A kratka je zahvalna molitva: »Hvala, nama je bio milostiv moj Otac.« Uoči duljeg i pogibeljnog putovanja opraštaju se riječima: »Jest, opraštamo se zauvijek, ako se Vatauinevi svidi jednoga između nas uzeti.« Budući da kod Jamana tako bujno cvate molitva, svakako je čudnovato, što »dosad nijesu mogli naći nikakve forme žrtve.«[35]

Već iz molitava jasno slijedi, da je Vatauineva pravo Najviše Biće. On ima najveću moć (ili vlast), on je nad svim drugim bićima, on je čuvar i zakonodavac moralnoga reda, on je prema svima dobar i pripravan, da svakomu pomogne, ali i strog i neumoljiv u kažnjavanju. On je najviši gospodar svih stvari, osobito životinja i drugih živih bića, koja treba po mogućnosti štjedjeti, jer su njegov dar. Da li je on i stvoritelj svijeta i čovjeka, na to Jamani ne znaju odgovoriti. On je najviše između svih bića i dobrih i zlih tako, da mu se nitko ne može usprotiviti. On je duh, te se zato ne može vidjeti. On stanuje u nebu, ali odanle vidi sve, što se na zemlji zbiva. Kod inicijacije omladine kandidati se izričito poučavaju, neka ne zaborave, da Vatauineva sve vidi i sve zna, pa i ono, što rade sakriveno.«[36]

Da postoji posmrtni život, i da je duša besmrtna, o tom su Jamani tvrdo uvjereni. Ali koja je sudbina ljudske duše poslije smrti, o tom se ne usuđuju ništa kazati: niti gdje se nalazi niti da li je sretna niti da li duše među sobom opće. Baš zato su tako žalosni, kad netko umre, kako sami kažu. Istotako ne znaju, da li ima u drugom životu nagrada za dobre i kazna za zle. Ali oni su uvjereni, da Vatauineva već u ovom životu kažnjava svakoga, koji je zao. Kazna je ili prerana smrt ili smrt njegove djece ili drugih njegovih dragih.[37]

Očito je, da Schmidt s pravom naziva vjeru Jamana u Vatauinevu »pravim etičkim monoteizmom«.[38] Istotako slažemo se potpuno s njime, kad kaže: »Čudnovato je, kako duboko poštovanje združuju s velikom intimnošću kod općenja sa svojim

[33] Svez. II., str. 928. [34] Svez. II., str. 929. [35] Svez. II., str. 930.
[36] Svez. II., str. 930—931. [37] Svez. II., str. 932. [38] Svez. II., str. 932.

Bogom. Kad navali na njih prevelika bol, gorko se tuže na Boga i gotovo mu se prijete. Ali kad su se opet primirili, na djetinjski se način opet kaju...«[39]

Odakle su Jamani dobili ovaj svoj uzvišeni pojam o Bogu? Svakako ne od kršćana. Schmidt navodi riječi istraživača samoga Koppersa: »S mogućnošću, da je ovdje djelovalo kršćanstvo, moralo se svakako računati. Ali niti najpomnije ispitivanje nije podalo nikakva razloga za ovakvu tvrdnju, nego baš protivno: ne malo indicija govori u prilog samonikloj originalnosti ove vjere.«[40] A sam Schmidt zaključuje svoje istraživanje riječima: »Bez ikakve sumnje ova živa duboka religioznost nešto je, što nije istom polagano postalo, nego pripada najstarijoj baštini Jamanskoga bića.«[41]

Halakvulup (ili Alakaluf ili slično) treća su grupa Indijanaca Ognjene Zemlje. Oni nastavaju zapadne otoke. Dijele se na tri manje grupe, koje se razlikuju i narječjem, te nemaju gotovo nikakva međusobnoga saobraćaja. Kaošto plemena Selknam i Jaman tako je Gusinde istražio i Halakvulup, ali bez pratioca Koppersa. Njegovima se rezultatima poglavito služio Schmidt, da nam poda sliku religije ovoga primitivnoga naroda, kojega je religija do tada bila posve nepoznata.

Kao općeniti rezultat, koji je postigao Gusinde, označuje Schmidt ovaj: »I kod ovoga plemena Indijanaca Ognjene Zemlje otkrio je o. Gusinde neko Najviše Biće, koje se u gdjekojim važnim točkama podudara s Najvišim Bićem drugih dvaju plemena Ognjene Zemlje, a u drugim se točkama razlikuje nekim posebnim svojstvima. Najvažnije je to, da njemu pripisuju i stvorenje svijeta i čovjeka.«[42]

Evo pregleda vjere ovoga plemena u Najviše Biće. Ime je Najvišega Bića Ksolaš ili Kolaš, t. j. Zvijezda, jer su zvijezde kao njegove oči, budući da sve znade, što se i u noći zbiva. On je čisti duh kao ljudska duša poslije smrti; ali on nije nikada imao tijela. Osim njega nema nikakva slična bića. On je visoko uzvišen nad ljudima, jer ima svu vlast. Zato je i bitno različit od ljudske duše, koja poslije smrti dolazi u njegovu neposrednu blizinu, da tamo kod njega ostane. Ovaj Bog bio je davno prije čitavoga svijeta. Ljudi imaju od njega svoju egzistenciju, zato su svi o njemu ovisni. Ali i čitav svijet i biline i životinje imadu od njega svoju egzistenciju. Ovaj je Ksolaš potpunoma neovisan i samotan duh. Grijeh je samo pomisliti, da li ima ženu. On nikada ne spava, jer se ne umara. Stanuje iznad zvijezda, ali sve znade, što se na zemlji zbiva. On ne jede. Niti može oboljeti. Tjelesni bolovi i smrt kazne su, koje samo on šalje ljudima poradi njihovih grijeha. On je uvijek bio i uvijek će biti. Čitav svijet pripada njemu, pa i ljudi. On ne treba ljudi.[43]

---

[39] Svez. II., str. 962.
[40] Svez. II., str. 932—933.
[41] Svez. II., str. 961.
[42] Svez. II., str. 969.
[43] Svez. II., str. 969—972.

Čitavo je pleme uvjereno, da je Ksolaš osnivač moralnoga reda i da je on najviši sudac nad dobrima i nad zlima. On određuje svakomu njegove dužnosti bilo individualne bilo socijalne. On veoma točno bdije nad ispunjavanjem svih dužnosti. Svatko, koji prekrši koju dužnost, bit će sigurno kažnjen prije ili kasnije. Pojedinac postaje si toga svijestan često puta istom onda, kad osjeti koju tešku bolest. Ovu on shvaća kao da ga Ksolaš zove, neka dođe k njemu nad zvijezde, da položi račun.

Premda Halakvulup imaju tako jasan pojam o Bogu, ipak mu ne iskazuju nikakva kulta. Niti molitve u pravom smislu nemaju. Molitva im se čini suvišna. Oni misle, da onoga, koji vjerno vrši svoje dužnosti, ne može stići nikakvo zlo, jer takva čovjeka Ksolaš voli i čuva. Ako li tko zaboravi svoju dužnost, mora podnijeti kaznu, koja će ga sigurno stići, a on je rado na se prima, jer priznaje, da mora dati Bogu zadovoljštinu. Ipak se tuže na Boga, kad pozove k sebi kojega između njihovih dragih.

U ovoj vjeri odgajaju roditelji svoju djecu od rane mladosti. Oni su uvjereni, da je to njihova dužnost. Ali i stariji članovi obitelji ili rođaci pomažu, da djeca upoznaju i zamiluju ovu vjeru. Javnu i zajedničku opširnu obuku o svemu, što se odnosi na vjeru u Ksolaša, dobiva omladina u velikoj slavi svoga prvoga posvećenja. Zato je vjera u Ksolaša bila uvijek tako duboka i tvrda kod svakoga Indijanca, te su kod njih veći prekršaji, kaošto krađa, ubojstvo i druga veća zločinstva bila nepoznata, dok nijesu vidjeli zlih primjera bijelih došljaka.

Na pitanje, odakle imaju ovi Indijanci svoju vjeru, koja je tako čist monoteizam, Gusinde odgovara: »Da vjera u Ksolaša nije mogla biti kasnije uvedena, jasno je već iz toga, što su samo dvije osobe, majka i sin, iz južne grupe plemena Alakaluf, došle u posve površan dodir s misijom Salezijanaca na otoku Dawson. Svi drugi, osobito sjeverni stanovnici, nikada nijesu imali tjesnijega dodira s kršćanskim misionarima...«[44] Zato ostaje pitanje, kaošto kod monoteizma drugih plemena Ognjene Zemlje i sjeverne Amerike.

Što će Schmidt odgovoriti u šestom svesku?

Fr. Šanc D. I.

Nastavit će se.

[44] Svez. II., str. 871—972.